

АРХІВНА УКРАЇНІКА ТА ПРОБЛЕМА АТРИБУЦІЇ АВТОРСТВА ДОСЛІДНИКІВ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917–1921 рр.

Валерій Капелюшний

ARCHIVAL UKRAINICS AND THE PROBLEM OF ATTRIBUTION OF AUTHORSHIP OF THE RESEARCHERS OF THE HISTORY OF THE UKRAINIAN REVOLUTION OF 1917–1921

Valerii Kapeliushnyi

The article explores the problem of personification of historiography of the Ukrainian Revolution of 1917–1921. It is emphasized that the research work consists of a complex of searches and a thorough research of archival Ukrainics outside of Ukraine will help to activate the process of attribution of authorship of the researchers of the Revolutionary Age through their disclosures.

It is emphasized that the study of various aspects of the historiography of the Ukrainian Revolution of 1917–1921 requires the coverage and involvement of numerous publications from periodicals and books. In doing so, researchers are constantly confronted with anonymous, pseudonymous, and crypto-printed and handwritten works that require a lot of time, effort, and searching. Attention is drawn to the fact that one of the most difficult problems in attribution of authorship is establishing a true surname among several applicant authors, when it is necessary to undertake a set of measures: to get acquainted with the biochrony of the applicant authors, to find out in more detail the scientific interests of these authors by analyzing their other publications, to determine the place and year of publication, publishing house or print body of publication, and finally compare these facts to obtain the appropriate result. It is concluded that the problem of attribution of authorship of researchers of the Ukrainian Revolution of 1917–1921 is an integral part of the problem of personification of national history as a whole, has many aspects of research and needs further thorough study and generalization. The author is convinced that further progress in solving the problem of attribution of authorship, that is, the discovery and authorization of aliases and kryptonims, is related to the successful use of archival Ukrainian materials.

Keywords: Ukrainian Revolution of 1917–1921, archival Ukrainics, Ukrainian emigration, aliases, kryptonites, attribution of authorship.

Поразка Української революції 1917–1921 рр. викликала подальшу політичну поляризацію інтелігенції в Україні. Науковці зазначають, що одна її частина остаточно переорієнтувалася на більшовицькі гасла, за якими йшли великі маси трудового люду міста і села, дехто відійшов від активної участі в суспільному житті, вирішив перечекаати непевні часи, не афішуючи своїх політичних уподобань, крім цього, велика група української інтелігенції, відчуваючи близькість встановлення більшовицької диктатури, почала виїжджати за кордон. Еміграція інтелігенції до Польщі, Австрії, Німеччини, Чехословаччини, яка набула в Україні більших масштабів, ніж у Росії, стала масовою з середини 1919 р. Як стверджує О. Реєнт, однією з причин виїзду на чужину був страх переслідувань (Реєнт 1999, с. 199).

В літературі наголошується, що насаджуючи в Україні свою владу, більшовики поступово витісняли з політичної арени українські партії та будь-які прояви визвольних змагань. Після того, як радянська влада повністю показала своє обличчя і наміри на майбутнє, ця певна час-

тина національно свідомої інтелігенції вирушила за кордон, небезпідставно побоюючись за свою долю (Рубльов 1999, с. 185). Дякуючи саме цій частині української еліти в еміграції продовжився розвиток національної ідеї, підводились перші підсумки Української революції та узагальнення і усвідомлення її досвіду, згуртування українських сил, представлення світові українських проблем, торувався шлях для відродження незалежності України у 1991 р.

В архівах багатьох країн світу зберігаються матеріали, які проливають світло на подальшу долю українських емігрантів, але варто наголосити, що обсяг цих матеріалів величезний. Неоціненне значення для загальної уяви про наявні архівні фонди закордоном мають довідники серії «Архівна україніка за межами України», започаткованої канадським вченим Богданом Кравченком (Кравченко 1990). Цю традицію в 1993 р. продовжила Джанет Хартлі, охарактеризувавши архівну україніку у Великобританії (Архівна україніка 1993), а згодом Раїса Махаткова, здійснивши у 1996 р. опис фонду Українського музею у Празі (Український музей 1996). Особливо велике значення для дослідження нашої проблеми має розділ цієї книги про національну еліту, названий «Спадщина визначних представників української еміграції (політиків, вояків, науковців, літераторів, митців та ін.). У 2008 р. випущено у світ фундаментальне дослідження Марини Палієнко «Архівні центри української еміграції», в якій охарактеризовано архівну україніку в Польщі, Чехії, Франції, Австрії, Росії, США та Канаді (Палієнко 2008). До найновіших досліджень з цієї проблеми варто віднести дисертацію (Кулініч 2015) та інші праці Марії Кулініч про повернені та передані в Україну архівні колекції особового походження (Кулініч 2013, Кулініч 2014), а також 2-й том монографії Дарини Тетеріної-Блохіної «Історія української політичної еміграції в славних іменах» (Тетеріна-Блохіна 2011).

Що стосується дослідження архівної україніки в сусідній Польщі, то, крім названої вище монографії Марини Палієнко, в останні роки ця проблематика активно розроблялася не лише українськими дослідниками, а й польськими.

Серед публікацій українських науковців варто виділити монографію Ігоря Срібняка «Енциклопедія полону: Українська TUCHOLA», випущену у 2017 р. в Києві (Срібняк 2017), а також опубліковане у 2018 р. спільне дослідження Марини Палієнко та Ігоря Срібняка «Інформаційно-джерельний потенціал архівних збірок Національної установи імені Оссолінських у Вроцлаві з історії УНР (колекція 22/53)» (Палієнко, Срібняк 2018, с. 127–140).

Стосовно польських вчених, то, на наше переконання, заслуговує особливої уваги дослідження Каміли Павельчик-Дура «Інтерновані українці в Польщі в 1920-х роках (за документами Державного архіву у Пйотркові Трибунальському)» (Павельчик-Дура 2014).

Ґрунтовно досліджуючи різні аспекти історіографії Української революції 1917–1921 рр., що вимагає охоплення та залучення до аналізу численних публікацій з періодичних та книжкових видань, дослідники постійно зустрічаються з анонімними, псевдонімними та криптонімними друкованими і рукописними працями, розшифрування яких потребує багато часу, зусиль і пошуків (Більш детально: Капелюшний 2001, 103 с.; Капелюшний, Коваль 2018, с. 231–318). Нерідко це призводить до вимушеного (через неможливість встановити авторство) ігнорування дослідниками таких публікацій, чи просто їх «глухого» цитування-запозичення без посилання на автора. В обох випадках особа автора не встановлюється. Проте, розкриття псевдонімів, криптонімів та ініціалів дослідників, вчених, публіцистів є важливим ключем до з'ясування багатьох явищ політичного життя, ідейної боротьби в досліджуваній період, зрештою визначення вкладу того чи іншого автора в розробку такої важливої теми, якою є Українська революція 1917–1921 рр. Свідченням цього є своєрідна безпорадність багатьох дослідників, які стикаються з проблемою атрибуції, тобто встановлення авторства. Наприклад, О. Кресін, досліджуючи наукові здобутки української діаспори за матеріалами часопису «Україна», що друкувався в Парижі у 1949–1953 рр., констатує, що «певною проблемою є встановлення авторства статей, під якими стоять лише ініціали... На жаль, значення деяких скорочень (В. Д.; Д. С.; К.; Стар. В. та ін.) зовсім неясне» (Кресін 1997, с. 213). Іншим прикладом може слугувати спроба В. Яблонського дослідити один маловідомий донині історичний документ – «Начерк проекту держав-

ного законодавства для «Української Трудової Республіки». Після довгих пошуків справжнього прізвища автора «Начерка проекту...», які так і не увінчалися успіхом, В. Яблонський публікує цей документ, вказуючи лише псевдонім його укладача – Остап Галичанський, доктор права, бо, за прикритим висновком дослідника, «через відсутність вихідних даних і реквізитів залишається відкритою проблема авторства «Начерка проекту...» (Яблонський 1996, с. 55). Не увінчалися успіхом пошуки справжнього прізвища автора В. Яблонським і в наступних п'ять років після публікації документа, коли в своїй монографії, присвяченій історико-політичному аналізу Директорії УНР, досліджуючи згаданий вище законопроект, автор знову констатує, що останній був опублікований за підписом Остапа Галичанського (Яблонський 2001, с. 66). Використавши у власних дослідницьких пошуках розгадки авторства законопроекту словник псевдонімів О. Дея (Дея 1969, с. 130, с. 484), Інвентарний опис особистого архіву Івана Калиновича (Інвентарний опис 1998, с. 30) та матеріали самого архіву, зазначаємо принагідно, що справжнім автором цього документа був адвокат Остап Копцюх (Капелюшний 2001, с. 10). Інформація про цього діяча мінімальна. У відділі рукописів Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника в матеріалах особистого архіву Івана Калиновича зберігається лист Остапа Копцюха від 7 червня 1926 р. до редактора з проханням дати оцінку направленої йому раніше частини свого рукопису «Чудацького світогляду» та, при умові позитивної оцінки, передати рукопис п. Дорошенкові. Зверху над текстом листа поставлено штампель «Адвокат Др. Остап Копцюх в Буську» (Відділ рукописів, спр. 188). Згодом, в 2002 р. в дисертації А. Присяжнюка подано стислий матеріал про автора конституційного проекту, складеного під псевдонімом Остап Галичанський: «В червні 1919 р. в Холодному Яру на Чигиринщині, в таборі гайдамаків-партизанів доктор права Остап Копцюх, полковий командир і організатор партизанських загонів склав і надіслав до МВС УНР свій «Начерк проекту державного законодавства Української Трудової Республіки» (Присяжнюк 2002, с. 112).

Отже, розкриття псевдонімів та криптонімів є важливим ключем до персоніфікації історіографії Української революції 1917–1921 рр., визначення особистого вкладу того чи іншого автора в розробку проблеми. Свідченням цього є ознайомлення з фундаментальним науково-бібліографічним виданням «Українська революція і державність (1917–1920 рр.)», обсягом понад 800 с., до якого включено сотні псевдонімів і криптонімів без вказівок на справжні прізвища авторів, тобто зроблено «глухі» посилання, а прізвища дослідників знову залишилися не розкритими (Українська революція 2001). Тому проблема атрибуції авторства дослідників української історії 1917–1921 рр. ще й сьогодні залишається гострою і актуальною, інакше ще довго будуть виходити з друку публікації, в яких праці дослідника під справжнім прізвищем і його ж праці під псевдонімами будуть аналізуватись як праці різних дослідників. Наприклад, членкиня Національної спілки журналістів України Надія Онищенко, перераховуючи склад співробітників створеного навесні 1917 р. журналу «Шлях», подає прізвище Микити Шаповала і його ж псевдонім – М. Сріблянський, як прізвища двох різних людей (Онищенко 2014, с. 369). І такі випадки непоодинокі, про них ми детальніше зазначимо дещо нижче.

Для того, щоб мати максимально повну уяву про творчі здобутки того чи іншого дослідника, насамперед, слід ознайомитись з усією його друкованою продукцією (в окремих випадках, коли це неможливо, то хоча б бібліографічно). Не можна, наприклад, оцінювати науковий доробок Романа Бжеського лише за роботами 1960-х – початку 80-х рр., підписаних псевдонімом Роман Млиновецький. Треба враховувати й інші його праці, наприклад, серію публікацій 1920-х років, надрукованих під псевдонімом Характерник, та всі інші публікації автора.

Існує чотири головні форми прикриття авторства: псевдоніми, аноніми, містифікації і плагіати. З усіх названих форм маскуванню справжнього авторства найширше вживаними були і є псевдоніми. Багато мільйонів читачів в усьому світі знають і шанують імена Вольтера, Стендаля, Марка Твена, проте, відносно небагато з них знають, що це – псевдоніми, які затьмарили справжні імена Анрі Бейля, Франсуа Марі Арруе, Семюела Клеменса. Ми переконані, що багато читачів будуть здивовані фактом, що, наприклад, прізвища діячів та дослідників

Української революції 1917–1921 років Р. Борис, С. Золотаренко, М. Миколаєвич, Р. Млиновецький, Р. Рахманний, А. Річицький, Ю. Сірий насправді є псевдонімами відповідно Романа Паладійчука, Соломона Гольдельмана, Матвія Стахіва, Романа Бжеського, Романа Олійника, Анатолія Пісоцького, Юрія Тищенка. Причин, які змушували авторів, у тому числі й дослідників Української революції 1917–1921 рр., використовувати псевдоніми, ховатись за вигаданими іменами та прізвищами, дуже багато. В кожного автора були для цього як об'єктивні, так і суб'єктивні причини. До них, зокрема, належать такі: політичні утиски, наявність цензури, політична та ідейна боротьба, пересторога, авторська скромність, невпевненість у своїх авторських силах (риса, властива головним чином молодим авторам), власне бажання зберегти своє інкогніто, службове становище, що не дозволяло публічно виступати під власним прізвищем, а інколи й просто данина моді. Наприклад, у 1919 р. в Швейцарії була надрукована французькою мовою книга Г. Н. Лейхтенбергського «Спогади про Україну 1917–1918 рр.» під ініціалами Г. Н. Л. Цю пересторогу автор пояснює в другому виданні книги тим, що «сім'я його перебувала в той час ще в Совдепії» (Лейхтенбергский 1921, с. 3).

Більшість псевдонімів та криптонімів подавалась у формі ініціалів. Слід зазначити, що атрибуція авторства за ініціалами, або за скороченими прізвищами, як їх називають деякі дослідники, є досить складною. Наприклад, ініціали Д. Д. належать одночасно кільком дослідникам Української революції 1917–1921 рр. Так, криптонімом Д. Д. користувалися Дмитро Дорошенко, Дмитро Донцов, Дмитро Дяченко, Володимир Винниченко. І, навпаки, жодної зовнішньої схожості з прізвищем та ім'ям не мають, наприклад, ініціали О. В., якими з 1922 до 1939 р. підписувався Дмитро Донцов, будучи редактором Літературно-наукового вісника, який з 1933 до 1939 р. називався «Вісник». Хочемо наголосити, що встановлення справжнього авторства за ініціалами – річ дуже складна і, на жаль, не завжди безпомилкова. Наприклад, в своїх попередніх публікаціях, зокрема і в монографії за 2018 р., ми помилково приписали авторство рецензії на книгу Ю. Тютюнника «Зимовий похід 1919–20-рр. Ч. 1 (Політичний огляд). – Коломия, 1923. – 99 с.», надрукованій у 1923 р. в Літературно-науковому віснику під ініціалами О. В., Олені Виргановській (Капелюшний, Коваль 2018, с. 410), а тепер в даній статті вперше виправляємо свою помилку і зазначаємо, що автором рецензії був Дмитро Донцов.

Однією з найскладніших проблем в справі атрибуції авторства є встановлення справжнього прізвища серед кількох авторів-претендентів. Так, наприклад, про Українську революцію 1917–1921 рр. під псевдонімом Галичанин друкувались Іван Герасимович та Теофіл Окуневський, під псевдонімом Орлик – Василь Пачовський, Дмитро Мирон та Володимир Левицький, псевдонімом Літописець користувались Іван Липа, Іван Кревецький, Іван Дурбак, Любомир Винар. Як же в таких випадках безпомилково встановити прізвище справжнього автора? Тут треба здійснити комплекс заходів: ознайомитись з біохронікою авторів-претендентів, з'ясувати детальніше коло наукових інтересів цих авторів за аналізом інших їх публікацій, визначити місце та рік видання, видавництво чи друкований орган, де вийшла та чи інша публікація, нарешті зіставити ці факти для отримання відповідного результату. Наприклад, з'ясуємо, що Р. Бжеський (1894–1982) і Є. Онацький (1894–1979) жили і діяли в один час, бо були з одного року народження, певний час перебували на Чернігівщині, обидва неодноразово друкувались у Літературно-науковому віснику (у випусках 2 і 6 за 1925 р., наприклад, вміщено одночасно статті обох авторів). Проте, ознайомившись з їх біографіями та проаналізувавши статті-спогади, підписані псевдонімом Характерник, робимо висновок, що останній належить все ж Р. Бжеському. До речі, така ж думка ще раніше уже була викладена у Словнику псевдонімів О. Дея, у бібліографічному покажчику «Українська революція і державність (1917–1920 рр.)», у VI випуску «Української журналістики в іменах» тощо. Остаточо сумніви розвіює аналіз уривку зі спогадів «Моя подорож до Києва через фронт у квітні 1919 р.» (Історичний календар 1927, с. 114–119), надрукованого під псевдонімом Характерник.

Певні труднощі при дослідженні проблеми персоніфікації історіографії Української революції 1917–1921 рр. виникають перед історіографами та джерелознавцями, коли один і той самий

автор за певний період часу публікує серію досліджень під різними прізвищами, які не належать до псевдонімів. Це не є парадокс, бо йдеться про публікації дослідниць, які змінили свої прізвища під час одруження. Наприклад, відомий український історик Наталія Дмитрівна Полонська-Василенко тричі змінювала своє прізвище: Меньшова (дівоче), Полонська, Василенко та Моргун. Серед сучасних істориків, наприклад, Олена Віталіївна Балицька при написанні дисертаційного дослідження, присвяченого громадсько-політичній діяльності української інтелігенції за доби Центральної Ради, випустила серію публікацій з цієї проблеми, а після одруження плідно продовжує її дослідження, але вже під прізвищем О. В. Кривицька. На жаль, такі нюанси з об'єктивних причин не завжди можуть враховуватись дослідниками, як історіографами, так і бібліографами, при аналізі наукового доробку того чи іншого автора. Так, у бібліографічному виданні «Українська революція і державність. 1917–1920» в іменному покажчику без жодних приміток окремо перераховуються публікації О. В. Балицької та О. В. Кривицької як різних авторів (Українська революція 2001, с. 691, с. 714). Така ж ситуація стосується і наукового доробку дослідниці проблем державного будівництва доби Української революції 1917–1921 рр. М. В. Капелюшної, яка після одруження продовжує досліджувати цю проблематику, проте друкується вже під прізвищем М. В. Чубата.

Отже, атрибуція авторства – це нелегка справа, яка складається з комплексу пошуків і ґрунтовне дослідження архівної україніки за межами України сприятиме її успішному розв'язанню. Сьогодні в Україні ще немає жодного видання, яке б охоплювало всі псевдоніми і криптоніми, що відносяться до історіографії Української революції 1917–1921 рр. Цей матеріал розпорошений у різних збірниках, словниках, довідниках, регіональних і краєзнавчих дослідженнях та інших спеціальних виданнях.

До ще не багатьох періодичних видань, в яких замасковані імена авторів, що друкувались в них під псевдонімами та криптонімами, повністю встановлені, належить «Український історик». Для редакції журналу, заснованого у 1963 р., стало традицією періодично видавати покажчики змісту цього журналу. За нашими підрахунками, видано дванадцять бібліографічних покажчиків, які висвітлюють зміст «Українського історика», проте, лише в останньому, укладеному Людмилою Сакадою, вперше вміщено допоміжний розділ у «Додатках», в якому стовідсотково розшифровано усі криптоніми та псевдоніми, які використовувались авторами журналу в період з 1963 по 1997 рік (Список криптонімів 1999, с. 156–161). Якщо почин «Українського історика» підтримають редакції інших періодичних видань в Україні та в українській діаспорі, то це стане значним вкладом у вивчення проблеми атрибуції авторства і, безумовно, у розвиток вітчизняної історіографії та джерелознавства загалом.

Складовою досліджуваної проблеми є питання авторства в пресі України 1917–1921 рр. У більшості друкованих органів при публікації матеріалу не було заведено поряд з прізвищем автора подавати інформацію про його соціальний статус. З різних причин багато публікацій є анонімні, частина друкувалася під псевдонімами, за партійними кличками, частина матеріалів підписана ініціалами тощо. Доказом авторства в багатьох випадках слугують саме ініціали під статтями та кореспонденціями. Шляхів атрибуції авторства багато. Для цього джерелознавство має в своєму арсеналі певні прийоми. Серед них – встановлення складу редакцій друкованих органів, співробітників та дописувачів періодичних видань. Оскільки архіви всіх без винятку газет, що видавалися в Україні у досліджуваний період, не збереглися, однак певна інформація зберіглася в архівах державних органів Центральної Ради, Гетьманату, ЗУНР і Директорії УНР, в особистих архівах політичних, державних діячів, колишніх членів редколегій, у мемуарах видавців і редакторів часописів та газет. Джерелом розшифрування псевдонімів і криптонімів можуть бути і некрологи окремих діячів, а також бібліографічні покажчики, монографії про науковців та публіцистів, спогади тощо.

За підрахунками Г. Рудого, в період Української революції 1917–1921 рр. видавалося 300 центральних, 577 губернських, 279 повітових газет, сукупний масив яких становить майже 34 тис. номерів (Рудий 2000, с. 21). А в них – тисячі статей під замаскованими іменами. Важко навіть уявити

обсяг україномовної продукції – газет, журналів, брошур, книг, які видавались представниками діаспори за межами України, починаючи з 1920-х років.

Отже, навіть оцей стислий фактичний матеріал, поданий нами вище, свідчить, що проблема атрибуції авторства дослідників Української революції 1917–1921 рр. є складовою частиною проблеми персоніфікації вітчизняної історії в цілому, має багато аспектів дослідження, в тому числі й історіографічний та ще більшою мірою джерелознавчий, і потребує подальшого ґрунтовного вивчення та узагальнення. Без сумніву, подальший прогрес у розв'язанні проблеми атрибуції авторства, тобто розкритті-авторизації псевдонімів і криптонімів, пов'язаний з успішним використанням матеріалів архівної україніки.

Значна частина матеріалів і документів про Українську революцію 1917–1921 рр. знаходиться за межами України, тому їх дослідження є проблематичним для українських істориків. Добрий початок у справі передання відповідних архівних фондів закладено у співробітництві між ЦДІА у Львові та Бібліотекою Народовою у Варшаві. Результативною є також співпраця київських науковців з дирекцією Української бібліотеки ім. Симона Петлюри в Парижі. З метою пошуку та повернення архівної спадщини в Україну створено низку міжурядових комісій, які безпосередньо займаються пошуком та поверненням культурних цінностей України. Нині з цього приводу ведуться переговори з Польщею, Угорщиною, США, Канадою, Францією. Безумовно, що повернення документальної спадщини вимагає значного фінансування, зокрема для оцифрування документів, створення якісних копій. На жаль, українські архіви не можуть організувати їх термінове та масове виготовлення, що значно затримує процес повернення документів.

Для українського народу отримання або повернення національної історико-культурної спадщини не є просто її переміщенням з однієї країни в іншу, а є підґрунтям до відродження національної історії, культури, мистецтва, духовності та подальшого їх розвитку.

Список джерел та літератури

Архівна україніка у Великобританії: Попередній анований перелік матеріалів / Укладач: Джанет М. Хартлі. 1993. Київ-Лондон, 94 с.

Відділ рукописів ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України, фонд 57, спр.188.

ДЕЙ, О. І., 1969, Словник українських псевдонімів та криптонімів (XVI–XX ст.). Київ, 559 с.

Інвентарний опис особистого архіву Івана Калиновича, 1998. Львів, 204 с.

Історичний календар-альманах «Червоної калини» на 1928 р., 1927. Львів-Київ, с. 114–119.

КАПЕЛЮШНИЙ, В. П., 2001, Замасковані імена: псевдоніми і криптоніми та проблема атрибуції авторства в історіографії українських національно-визвольних змагань 1917–1921 рр. Київ, 103 с.

КАПЕЛЮШНИЙ, В., КОВАЛЬ, О., 2018, Незламна і нескорена: національна еліта в Українській революції 1917–1921 років. Історіографічний нарис. Монографія. Київ, 480 с.

КРАВЧЕНКО, Б., 1990, Архівні матеріали з історії України в Канаді. Едмонтон, 39 с.

КРЕСІН, О., 1997, «Україна»: українознавство і французьке культурне життя. Молода нація, № 6, с. 209–243.

КУЛІНІЧ, М. Ю., 2015, Архівна україніка: історія повернення, типологія, джерельно-інформаційне значення (1991–2014 рр.): автореф. дис. ... канд. іст. наук, Київ, 16 с.

КУЛІНІЧ, М. Ю., 2013, Повернені та передані в Україну архівні колекції особового походження, Архівознавчі та джерелознавчі галузі знань: проблеми взаємодії на сучасному етапі: матеріали наук. конф. з міжнар. участю, 14 березня 2013 р., м. Київ, с. 95–98.

КУЛІНІЧ, М. Ю., 2014, «Архивы без границ»: архивные фонды личного происхождения, переданные из Российской Федерации в Украину, Международный электронный научно-практический журнал «Перспективы науки и образования», № 2(8), с. 185–189.

ЛЕЙХТЕНБЕРГСКИЙ, Г. Н., 1921, Воспоминания об «Украине» 1917–1918. Берлин, 52 с.

Листування Михайла Грушевського, 2001. Т. 2. Київ-Нью-Йорк, 412 с.

ОНИЩЕНКО, Н., 2014, Федір Коломийченко – редактор журналу «Шлях», Український інформаційний простір. Число 2. Київ, с. 368–372.

- ПАВЕЛЬЧИК-ДУРА, К., 2014, Інтерновані українці в Польщі в 1920-х роках (за документами Державного архіву у Пйотркові Трибунальському). Історичний архів. Вип. 13, с. 148–156.
- ПАЛІЄНКО, М. Г., 2008, Архівні центри української еміграції (створення, функціонування, доля документальних колекцій). Київ, 688 с.
- ПАЛІЄНКО, М., СРІБНЯК, І., 2018, Інформаційно-джерельний потенціал архівних збірок Національної установи імені Оссолінських у Вроцлаві з історії УНР (колекція 22/53). Етнічна історія народів Європи, Київ, Вип. 54, с. 127–140.
- ПРИСЯЖНЮК, А. Й., 2002, Конституційне будівництво в Українській Народній Республіці доби Директорії (листопад 1918 – початок 1921 рр.): дис. ...канд. юрид. наук. Харків, 197 с.
- РЕЄНТ, О. П., 1999, У робітнях історичної науки. Київ, 352 с.
- РУБЛЬОВ, О. С., РЕЄНТ, О. П., 1999, Українські визвольні змагання 1917–1921 рр. Київ, 320 с.
- РУДИЙ, Г., 2000, Газетна періодика – джерело вивчення проблем української культури 1917–1920 рр. Київ, 444 с.
- Список криптонімів та псевдонімів, 1999, Український Історик. Показчик змісту за роки 1963–1997. Т. XXXVI. Нью-Йорк-Торонто-Київ-Львів-Мюнхен, с. 156–161.
- СРІБНЯК, І., 2017, Енциклопедія полону: Українська TUCHOLA. Київ-Париж, 156 с.
- ТЕТЕРІНА-БЛОХІНА, Д., 2011, Історія української політичної еміграції в славних іменах. Полтава-Мюнхен, Т. II, 414 с.
- Українська революція і державність (1917–1920 рр.): Науково-бібліографічне видання, 2001. Київ, 816 с.
- Український музей у Празі. 1925–1948.: Опис фонду, 1996 / Упорядкування Р. Махаткової. Київ-Прага, 296 с.
- ЯБЛОНСЬКИЙ, В., 1996, Невідомий проект конституції України. Нова політика, № 1, с. 55–64.
- ЯБЛОНСЬКИЙ, В., 2001, Від влади п'ятьох до диктатури одного: історико-політичний аналіз Директорії УНР. Київ, 160 с.

References

- Arkhivna ukrainika u Velykobrytaniyi: Poperedniy anotovanyy perelik materialiv / Ukladach: Dzhanet M. Khartli, 1993 [Archival Ukrainian in the UK: Preliminary Annotated List / Compiled by: Janet M. Hartley]. Kyiv-London, 94 s. [In Ukrainian].
- Viddil rukopysiv LNB im. V. Stefanyka NAN Ukrainy, fond 57, spr.188 [LNB Manuscripts Department. V. Stefanyk, NAS of Ukraine, fund 57, case188]. [In Ukrainian].
- DEY, O. I., 1969, Slovnyk ukayins'kykh psevdonimiv ta kryptonimiv (XVI–XX st.) [DAY, O. I., 1969, Dictionary of Ukrainian aliases and kryptonims (XVI–XX centuries). Kyiv, 559 s. [In Ukrainian].
- Inventarnyi opys osobystoho arkhivu Ivana Kalynovycha, 1998 [Inventory description of Ivan Kalinovich's personal archive]. L'viv, 204 s. [In Ukrainian].
- Istorychnyy kalendar-al'manakh «Chervonoyi kalyny» na 1928 r., 1927 [The historical calendar-almanac of «Red viburnum» for 1928]. L'viv-Kyiv, s. 114–119. [In Ukrainian].
- KAPELIUSHNYI, V. P., 2001, Zamaskovani imena: psevdonimy i kryptonimy ta problema atrybutsiyi avtorstva v istoriohrafiiy ukayins'kykh natsional'no-vyzvol'nykh zmahan' 1917–1921 rr. [Masked Names: Aliases and Kryptonites and the Problem of Attribution of Authorship in the Historiography of Ukrainian National Liberation Competitions of 1917–1921]. Kyiv, 103 s. [In Ukrainian].
- KAPELIUSHNYI, V., KOVAL, O., 2018, Neznamna i neskorena: natsional'na elita v Ukayins'kiy revolyutsiyyi 1917–1921 rokiv. Istoriohrafichnyy narys. Monohrafiya [Unbroken and Disobedient: The National Elite in the Ukrainian Revolution of 1917–1921. Historiographical sketch. Monograph]. Kyiv, 480 s. [In Ukrainian].
- KRAVCHENKO, B., 1990, Arkhivni materialy z istoriyyi Ukrayiny v Kanadi [Archival Materials on the History of Ukraine in Canada]. Edmonton, 39 s. [In Ukrainian].
- KRESIN, O., 1997, «Ukrayina»: ukayinoznavstvo i frantsuz'ke kul'turne zhyttya [«Ukraine»: Ukrainian Studies and French Cultural Life]. Moloda natsiya, № 6, s. 209–243. [In Ukrainian].
- KULINICH, M. YU., 2015, Arkhivna ukayinika: istoriya povnennya, typolohiya, dzherel'no-informatsiyne znachennya (1991–2014 rr.) [Archival Ukrainics: history of return, typology, source-information value (1991–2014)]: avtoreferat dysertatsiyyi kandydata istorychnykh nauk, Kyiv, 16 s. [In Ukrainian].
- KULINICH, M. YU., 2013, Povneni ta peredani v Ukrayinu arkhivni kolektsiyyi osobovoho pokhodzhennya

[Archival collections of personal origin]. Arkhivoznavchi ta dzhereloznavchi haluzi znan': problemy vzayemodiya na suchasnomu etapi: materialy naukovoï konfkonferentsiyi z mizhnarodnoyu uchastyu, 14 bereznya 2013 r., m. Kyiv, s. 95–98. [In Ukrainian].

KULIUNICH, M. YU., 2014, «Arkhivy bez granits»: arkhivnyye fondy lichnogo proiskhozhdeniya, peredannyye iz Rossiyskoy Federatsii v Ukrainu [«Archives without borders»: archival funds of personal origin transferred from the Russian Federation to Ukraine]. Mezhdunarodnyy elektronnyy nauchno-prakticheskiy zhurnal «Perspektivy nauki i obrazovaniya», № 2(8), s. 185–189. [In Russian].

LEYKHTENBERGSKIY, G. N., 1921, Vospominaniya ob «Ukraine» 1917–1918 [Memoirs about «Ukraine» 1917–1918]. Berlin, 52 s. [In Russian].

Lystuvannia Mykhayla Hrushevs'koho [Correspondence of Michael Hrushevsky]. 2001, T. 2, Kyiv-New-York, 412 s. [In Ukrainian].

ONYSHCHENKO, N., 2014, Fedir Kolomyychenko – redaktor zhurnalu «Shlyakh» [Fedor Kolomyichenko – editor of the journal Shlyakh]. Ukrayins'kyi informatsiynyi prostir, Chyslo 2, Kyiv, s. 368–372. [In Ukrainian].

PAVEL'CHYK-DURA, K., 2014, Internovani ukrayintsi v Pol'shchi v 1920-kh rokakh (za dokumentamy Derzhavnogo arkhivu u Pyotrkovi Trybunal's'komu) [Interned Ukrainians in Poland in the 1920s (According to the Documents of the State Archives in Piotrk Trybunalski)]. Istorychnyy arkhiv, Vyp. 13, s. 148–156. [In Ukrainian].

PALIENKO, M. H., 2008, Arkhivni tsentry ukrayins'koyi emihratsii (stvorennya, funktsionuvannia, dolia dokumental'nykh kolektsii) [Archival Centers of Ukrainian Emigration (creation, functioning, fate of documentary collections)]. Kyiv, 688 s. [In Ukrainian].

PALIENKO, M., SRIBNIAK, I., 2018, Informatsiino-dzherel'nyi potentsial arkhivnykh zbirok Natsional'noi ustanovy imeni Ossolins'kykh u Vrotslavi z istoriyi UNR (kolektsiya 22/53) [Information and Source Potential of the Archival Collections of the Ossolinsky National Institution in Wroclaw on UNR History (Collection 22/53)]. Etnichna istoriya narodiv Evropy, Kyiv, Vyp. 54, s. 127–140. [In Ukrainian].

PRYSYAZHNIUK, A. Y., 2002, Konstytutsiynne budivnytstvo v Ukrayins'kii Narodniy Respublitsi doby Dyrektorii (lystopad 1918 – pochatok 1921 rr.) [Constitutional Construction in the Ukrainian People's Republic of the Age of the Directory (November 1918 – beginning of 1921)]: dysertatsiya kandydata yurydychnykh nauk, Kharkiv, 197 s. [In Ukrainian].

REYENT, O. P., 1999, U robitnyakh istorychnoyi nauky [In the Works of Historical Science]. Kyiv, 352 s. [In Ukrainian].

RUBL'OV, O. S., REYENT, O. P., 1999, Ukrayins'ki vyzvol'ni zmahannya 1917–1921 rr. [Ukrainian Liberation Competitions of 1917–1921]. Kyiv, 320 s. [In Ukrainian].

RUDYY, H., 2000, Hazetna periodyka – dzherelo vyvchennya problem ukrayins'koyi kul'tury 1917–1920 rr. [Newspaper Periodicals – a Source for Studying Problems of Ukrainian Culture 1917–1920]. Kyiv, 444 s. [In Ukrainian].

Spysok kryptonimiv ta psevdonimiv, 1999 [List of Kryptonyms and Aliases]. Ukrayins'kyi Istoryk, Pokazhchyk zmistu za roky 1963–1997, T. XXXVI, New-York-Toronto-Kyiv-Lviv-Myunkhen, s. 156–161. [In Ukrainian].

SRIBNIAK, I., 2017, Entsyklopediya polonu: Ukrayins'ka TUCHOLA [Encyclopedia of Captivity: Ukrainian TUCHOLA]. Kyiv-Paryzh, 156 s. [In Ukrainian].

TETERINA-BLOKHINA, D., 2011, Istoriya ukrayins'koyi politychnoyi emihratsiyi v slavnykh imenakh [History of Ukrainian political emigration in glorious names]. Poltava-Myunkhen, T. II, 414 s. [In Ukrainian].

Ukrayins'ka revolyutsiya i derzhavnist' (1917–1920 rr.) [Ukrainian Revolution and Statehood (1917–1920)]. Naukovo-bibliohrafichne vydannya, 2001, Kyiv, 816 s. [In Ukrainian].

Ukrayins'kyy muzey u Prazi. 1925–1948.: Opys fondu, 1996 [Ukrainian Museum in Prague. 1925–1948: Description of the Fund] / Uporyadkuvannia R. Makhatkovoyi, Kyiv-Praha, 296 s. [In Ukrainian].

YABLONS'KYI, V., 1996, Nevidomyi proekt konstytutsiyi Ukrayiny [The Unknown Draft of the Constitution of Ukraine]. Nova polityka, № 1, s. 55–64. [In Ukrainian].

YABLONS'KYI, V., 2001, Vid vlady p'yat'okh do dyktatury odnoho: istoryko-politychnyy analiz Dyrektorii UNR [From the Power of Five to the Dictatorship of One: A Historical and Political Analysis of the UNR Directory]. Kyiv, 160 s. [In Ukrainian].

Архівна україніка та проблема атрибуції авторства дослідників історії Української революції 1917–1921 рр.

В статті досліджується проблема персоніфікації історіографії Української революції 1917–1921 рр., наголошується, що дослідницька робота складається з комплексу пошуків і ґрунтовне дослідження архівної україніки за межами України сприятиме активізації процесу атрибуції авторства дослідників революційної доби через розкриття їх псевдонімів і криптонімів.

Наголошується, що досліджуючи різні аспекти історіографії Української революції 1917–1921 рр., що вимагає охоплення та залучення до аналізу численних публікацій з періодичних та книжкових видань, дослідники постійно зустрічаються з анонімними, псевдонімними та криптонімними друкованими і рукописними працями, розшифрування яких потребує багато часу, зусиль і пошуків. Акцентовано увагу, що однією з найскладніших проблем в справі атрибуції авторства є встановлення справжнього прізвища серед кількох авторів-претендентів, коли треба здійснити комплекс заходів: ознайомитись з біохронікою авторів-претендентів, з'ясувати детальніше коло наукових інтересів цих авторів за аналізом інших їх публікацій, визначити місце та рік видання, видавництво чи друкований орган, де вийшла та чи інша публікація, нарешті зіставити ці факти для отримання відповідного результату. Зроблено висновок, що проблема атрибуції авторства дослідників Української революції 1917–1921 рр. є складовою частиною проблеми персоніфікації вітчизняної історії в цілому, має багато аспектів дослідження і потребує подальшого ґрунтового вивчення та узагальнення. Автор переконаний, що подальший прогрес у розв'язанні проблеми атрибуції авторства, тобто розкритті та авторизації псевдонімів і криптонімів, пов'язаний з успішним використанням матеріалів архівної україніки.

Ключові слова: Українська революція 1917–1921 рр., архівна україніка, українська еміграція, псевдоніми, криптоніми, атрибуція авторства.

Kapeliushnyi Valerii, Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding Member of National Academy of Sciences of Ukraine, Chair of the Department of Ethnology and Local Lore of Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Капелюшний Валерій, доктор історичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, завідувач кафедри етнології та краєзнавства історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3552-3675>

Received: 30-03-2020

Advance Access Published: May, 2020